

ดุลยภาพของ การพัฒนา*

โดย ประพนธ์ ปันญาเขตราภัย
คอลัมน์กระเสาะรศน์ หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน
วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๐๖๙๘

๖ ปีนี้ยอมรับว่า ปัญหาใหญ่และเรื้อรังของประเทศไทย คือปัญหาสังคม และวิกฤตสิ่งแวดล้อม มูลเหตุสำคัญคือ การไม่มีดุลยภาพของการพัฒนา เพราะว่า ๔๐ ปีของการพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ได้ทอดทิ้งละเลยการแก้ปัญหาสังคม และปล่อยให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมจนเกือบสายเกินแก้ไขคดีที่รัฐบาลปัจจุบันได้ประกาศทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่เน้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางหลัก การชะลออัตราเร่งของการทำลายจึงเกิดขึ้น และเป็นที่คาดหวังว่ากระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะได้ใช้โอกาสนี้ สร้างกระบวนการและกลไกการพัฒนาที่มีดุลยภาพตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ตามมาตรา ๒๒ หมวด ๙ เรื่องอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้ "กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับ การสงวน การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

และการจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และราชการอื่นตามที่ได้มีกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม" คำว่า สงวน หมายถึง การคุ้มครอง และควบคุมมิให้เกิดความลดน้อยถอยลงทั้งปริมาณและคุณภาพ รวมถึงการสร้างทรัพยากรธรรมชาติขึ้นมาทดแทนเมื่อเกิดการลดน้อยลง และควบคุมการใช้มิให้หมดไปในกรณีของทรัพยากรที่ไม่อาจสร้างทดแทนได้ (non-renewable resources) ทั้งนี้ เพื่อดำรงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด คำว่า อนุรักษ์ หมายถึง การปกป้อง ควบคุมดูแล สอดส่อง และเฝ้าระวัง เพื่อป้องกัน ระวังหรือบรรเทาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ มาตรการในการปกป้อง ควบคุม ดูแล สอดส่อง และเฝ้าระวังนั้น ต้องเป็นไปเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วย ที่สามารถเข้าไปใช้

*รวบรวมโดย นางสาวจุฬารัตน์ ยะปะนิบ
นิติกร กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย

ประโยชน์ได้ ภายใต้กฎระเบียบบางอย่างเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ ป่าไม้ หมายถึง การทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิม รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดการทำลายและให้มีการบำรุงรักษา การควบคุมการใช้ประโยชน์ และการบริหารจัดการที่เหมาะสมต่อการดำรงอยู่ของทรัพยากร

การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนนั้น หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในทุกรูปแบบจะต้องไม่ก่อให้เกิดความลดน้อยถอยลงซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและภาวะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายยิ่งกว่านั้น ยังหวังอีกว่า คณะรัฐมนตรีชุดนี้ จะมีความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนถึงความหมายที่แตกต่างของคำว่า "การสงวน การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน" เพื่อให้การปรับบทบาทภารกิจ ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และบูรณาการ โดยเน้นว่า การบริหารจัดการประกอบด้วย การสงวน การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์ และการจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ต้องคำนึงด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงจะสามารถทำหน้าที่ฝ่ายค้านในรัฐบาลได้อย่างไม่ขัดแย้ง ดีใจที่วันสิ่งแวดล้อมโลก วันที่ ๕ มิถุนายนที่ผ่านมา นายกรัฐมนตรีได้ไปร่วมงานวันสิ่งแวดล้อมโลก และประกาศ

เจตนารมณ์ความร่วมมือในการลดภาวะโลกร้อน ภายใต้คำขวัญ "หยุดโลกร้อนด้วยชีวิตพอเพียง" (หลังจากที่ได้ประกาศวาระแห่งชาติเรื่อง ปลุกต้นไม้ใช้หนี้ร่วมกับผู้นำชุมชน เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐) รวมทั้งเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน คณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติ อนุมัติในหลักการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. เป็นกฎหมายเฉพาะเพื่อให้การควบคุม ดูแล การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำคัญคือการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดกรอบมาตรการควบคุมไม่ให้กระทำการอันเป็นการบุกรุกทำลายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งการกำหนดโทษทางอาญาและความรับผิดชอบทางแพ่งและมาตรการบังคับทางปกครองแต่เท่านี้ยังไม่พอ ยังหวังต่อไปอีกว่า กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะใช้จังหวะนี้วางรากฐานทางกฎหมายและปฏิรูปโครงสร้าง เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคตด้วย ดังนี้

คุณภาพของการพัฒนา

- จัดตั้ง “องค์การอิสระสิ่งแวดล้อม” เพื่อเป็นองค์กรและกลไกที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมทั้งในเชิงนโยบายและการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่นับวันรุนแรงมากขึ้น

- จัดตั้ง “องค์กรด้านการเจรจาระหว่างประเทศ” เพื่อเป็นหน่วยงานกลางในด้านการบริหารอนุสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมตลอดจนเป็นศูนย์รวบรวมและบริการข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้อง เพราะนับวันเรื่องสิ่งแวดล้อมจะทวีความสำคัญมากขึ้นในเวทีโลก ความไม่พร้อมจะทำให้ทั้งเสียโอกาสและเสียเปรียบจนอาจเสียหายทั้งต่อประเทศชาติและผู้ประกอบการ

- จัดตั้ง “องค์กรบริหารจัดการที่ดินหรือคณะกรรมการระดับชาติ” เพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการที่ดินของชาติในภาพรวม ในฐานะที่เป็นทรัพยากรของชาติที่ไม่อาจหาเพิ่มได้อีก ไม่ใช่ในฐานะสินค้าซื้อขายดังในปัจจุบัน

- ปฏิรูประบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง หลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความเข้าใจ การยอมรับ ลดความขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่หรือโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อชีวิตผู้คนมาก ๆ ต้องบูรณาการผลกระทบด้านสุขภาพ (HIA) และด้านสังคม (SIA) ด้วย

- พัฒนาระบบการประเมินศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ (strategic environmental assessment) หรือ SEA เพื่อจะได้ทราบอย่างชัดเจนถึงศักยภาพในแต่ละพื้นที่หรือในแต่ละภูมิภาคว่ามีความเหมาะสมต่อกิจกรรมประเภทใดโดยบูรณาการข้อมูลทุกประเภทเพื่อการศึกษา เช่น ทางด้านธรณีวิทยา ด้านภูมิสารสนเทศ ปฐพีวิทยา อุทกวิทยา น้ำบาดาล วนศาสตร์ สังคมศาสตร์ อุตุนิยม ภูมิทัศน์ การสันตนาการ โครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น เพื่อจะได้จำแนกพื้นที่เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง

- พัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใหม่ทั้งระบบ โดยพัฒนาระบบศาลสิ่งแวดล้อม และระบบวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม โดยตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชน

- ผลักดันกฎหมายรับรองและคุ้มครอง “สิทธิชุมชนท้องถิ่น” ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ได้เกิดจากความคิดผู้เขียนเพียงคนเดียว แต่เกิดจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับบรรดาอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ในหลายโอกาส เสียชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้ทำแต่อย่างน้อยได้บอกกันตรง ๆ ด้วยความปรารถนาดีอย่างจริงใจก็ยังดี **๑**